

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

En ristad sten från Lovö

Moberg, Carl-Axel

Fornvännen 325-327

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1953_325

Ingår i: samla.raa.se

typ — från ett fynd på Kyrkbacken i Horns socken i Västergötland, vilket hör till den del av gravfältet där, som torde vara senare än per. III.²

Hur det i detalj förhåller sig med dateringen, är likväl mindre väsentligt, än att fynden från Åby i Västerhaninge till sin art och sitt innehåll ansluter sig till fynden från Öster- och Västergötlands gravfält från per. III och närmast följande skede — liksom till deras motsvarigheter i Uppland. De ger därigenom en bekräftelse på riktigheten av Arnes bedömning 1909 att »sådana gravar skola säkerligen vid närmare iakttagelse även upptäckas i Södermanland».³ Och fyndens intresse ökas både genom förekomsten av en dubbelgrav av säregen typ⁴ och genom att de härrör från ett betydande gravfält, som redan tidigare lämnat fynd från äldre järnålder.⁵

Carl-Axel Moberg

EN RISTAD STEN FRÅN LOVÖ

Vid skilda tillfällen 1950 tillvaratogs vid Hogsta, Lovö socken, Uppland, några sammanhörande delar av en med ristning försedd skiva av rödaktig sandsten (fig. 1—2). Förtjänsten av att stenen uppmärksammades och sedermera tillfördes Statens historiska museums samlingar (inv.nr 24435) tillkommer särskilt trädgårdsmästare Härje Bäärnman och hans son Björn, vilka själva hittat ett par av fragmenten, samt riksantikvarieämbetets ombud, kronoarrondator C. C. Bäckström.

Fynden gjordes i en åker mellan Hogsta och Rörby något mer än hundra meter från gravfälten nr 8 och 9 enligt det av Stockholms stadsmuseum 1949 upprättade registret över fornlämningar på norra Lovö. Stenen, som att döma av patineringen en gång varit placerad så, att något mer än hälften varit synlig ovan jord, är ristad på bägge sidor. Ristningen är primitivt utförd genom bultning, kanske med en spetsig sten. Linjerna är olika djupa och olika regelbundet utförda; det är därför fullt tänkbart, att de tillkommit vid helt olika tillfällen. Det måste betonas, att den här återgivna teckningen visserligen grundar sig på ingående undersökning (genom tecknaren H. Faith-Ell och förf.), men likväl i många avseenden är tämligen hypotetisk. Man måste bl. a. också

² K. E. Sahlström och N.-G. Gejvall, Gravfältet på Kyrkbacken i Horns socken, Västergötland, 1948, fig. 112 överst. — C.-A. Moberg, Kyrkbacken i Horns socken före och efter järnålderns tredje period, s. 78 f. samt not 14. — K. E. Sahlström och N.-G. Gejvall, Gravfältet i Mellby by, Kållands härad, Västergötlands fornminnesförenings tidskrift V: 6, 1951; Efterskrift s. 51.

³ T. J. Arne, Om det forntida Södermanland, Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria XIV, Strängnäs 1909; s. 32.

⁴ Två dubbelgravar vid Mellby har beskrivits av Sahlström och Gejvall; nr 43 och 46; Mellby s. 22 ff., 40 och 64 f. Intressant nog är även här de gravlagda sannolikt kvinnor.

⁵ Om ett fynd från Västerhaninge, se Arne, Södermanland, s. 33.

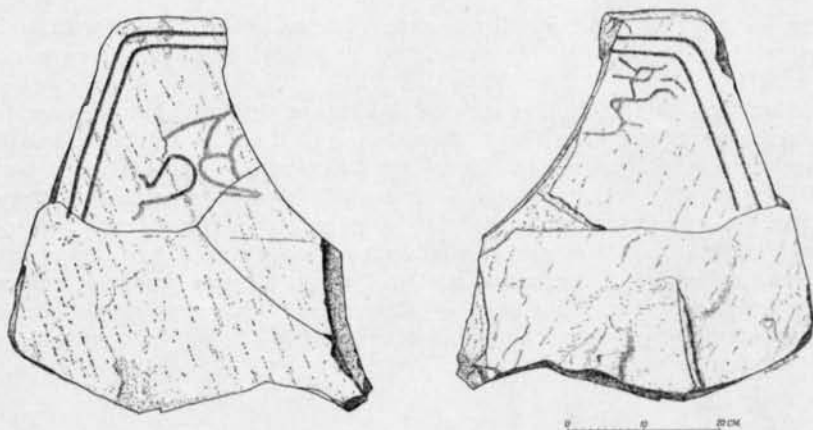

Fig. 1—2. Ristad sten från Lovö, Teckning av H. Faith-Ell. — Carved stone from Lovö. Drawing by H. Faith-Ell.

ta hänsyn till den möjligheten, att den ursprungliga framställningen delvis varit målad och att de lättast inknackade linjerna kanske bara varit skissartade hjälplinjer för delar av målningen.

Om det alltså är osäkert, vad som verkligen syns på stenen, och tänkbart, att den innehållit mer, som inte längre är synligt, avstår man mer än gärna från att lägga fram något som helst förslag till tolkning av framställningen. Likväl har den några drag, som är så pass tydliga och karakteristiska, att man kan diskutera i vilket sammanhang den skulle kunna ses. För en förhistoriker ligger det då närmast till hands att jämföra den med ett antal enkelt ristade stenar, som framkommit i olika delar av Uppland och Södermanland, nämligen vid Edsbro, Estuna, Västerljung, Barva och Helgarö.¹ Av dessa påträffades den från Helgarö på en gravhög, vid Rällinge; Estuna-stenen hittades i en stensättning och stenen från Barva är enligt uppgift funnen nära ett gravfält. Det bör därför nämnas, att även fyndplatsen på Lovö kan vara belägen på en borttagen del av ett större, sammanhängande gravfält, varav de tidigare nämnda fälten då skulle vara blott rester.² — Med de nämnda fem stenarna — liksom med den berömda Hägeby-stenen,³ — har den från

¹ A. Oldeberg, En ornerad gravsten från Södermanland, Fornvännen 1929. E. Floderus, Ornerad gravsten från Rällinge, Helgarö sn, Fornvännen 1935. S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine I, Stockholm 1941. s. 30 f. N. Sundqvist, En gravsten från Edsbro, Uppland 1941. H. Thålin, En bildsten från Roslagen, Fornvännen 1944.

² På det ena av dessa har förf. undersökt en skadad stensamling, som föreföll att vara en rest av en i övrigt borttagen stensättning, på vilken sekundärt bildats ett odlingsröse. Inga fynd gjordes emellertid.

³ Upplands runinskrifter, nr 664.

Lovö det gemensamt, att den är dubbelsidigt ristad och att det längs ytornas kanter löper ett band av två linjer. Lovöstenens enkla form ställer den närmast stenarna från Estuna (såvitt dennas form kan bedömas efter det enda funna fragmentet) samt Barva. Estuna- och Edsbrostenarna torde vara utförda av liknande material som stenen från Lovö. Vad som skiljer denna från de andra är bl. a. ristningens enkla och otydliga utförande. Dekoren på mittfälten, i den mån den nu kan bedömas, ger ingen direkt anknytning till någon av de andra, sinsemellan ganska olika stenarna. Det finns därför ingen anledning att gå in på de försök, som gjorts att datera dessa med stöd av dekoren, särskilt till äldre järnålder. Lovöstenen måste än så länge betecknas som odaterbar.

Det är möjligt, ehuru långt ifrån säkert, att de nämnda stenarna, inklusive stenen från Lovö, verkligen utgör en sammanhängande föremålsgrupp. Detta motiverar, att även den nyfunna stenen härmed publiceras, även om den tills vidare bara kan öka materialets omfång utan att lämna något direkt bidrag till lösande av problemen kring dessa ristade stenar i Uppland och Södermanland.

Carl-Axel Moberg

ORDBLINDE RUNERISTERE

De följande bemerkningar var egentlig tenkt som et tillegg til det siste avsnitt i „Norges innskrifter med de yngre runer” II (1951), s. 343. Men de egnest sig, både på grunn av omfang og innhold, mindre godt i denne sammenheng. Her meddeler jeg dem nu, i omgivelser hvor de kan synes å passe bedre.

På det nevnte sted i den norske runeutgave var jeg kommet inn på et spørsmål av generell betydning: runeristerens nedsatte evne til konsentrasjon og normal arbeidsydelse under bestemte ydre forhold. Et annet spørsmål måtte dér også streifes: graden av ferdighet som risteren på et givet tidspunkt hadde tilegnet sig. Innskriften på Snartelandbeslaget — risterens „første dørjern” — tør vi vel fremdra som et typisk eksempel på en nybegynners manglende innsikt og øvelse (smst. s. 227 ff). Forøvrig vil det vel være vanskelig å holde dette annet spørsmål ut fra et tredje.

Der hvor et innskriftmateriale er stort, og hvor de sosiale forhold er sådanne at så å si alle og enhver kan slippe til som risterer, dér kan vi vente å støte på tilfelle av den skrive- og lesehindring som populært kalles *ordblindhet* („mangelfuld Konsolidering af Associationen mellem Lyd og Tegn”).¹

¹ Citatet har jeg fra Henning Buhl Skydsgaard, Den konstitutionelle Dyslexi „Ordblindhed” (Kbh. 1942), s. 153. Som noget vesentlig ved dysleksi-dysgrafien fremhever han: hyppige bokstavforvekslinger (f. eks.